

S. Turcsányi Ildikó: A 460 éves békési gimnázium nagy korszakai

"A múltat tiszteld a jelenben,
s tartsd a jövőnek"
Vörösmarty Mihály

Gimnáziumunk történetének első szakavatott, részletes összefoglalóját Séllei Péter történelemtanár tollából "A békési evang. reform. VI. osztályú gymnasium 1895/96. évi értesítője"-ben olvashatjuk. Séllei, majd Durkó Antal 1934-ben megjelent, új adatokat is tartalmazó dolgozatában az intézmény életében a következő korszakokat különböztetik meg:

I. rektori iskola kora (1552-1838)

II. professzori iskola és a reáliskola kora (1839-1882)

III. gimnázium kora (1883-tól a jelenkorig)

Az iskola indulása, majd többszöri átalakítása sok szervezőmunkát igényelt, hisz mint tudjuk, „minden kezdet nehéz”. Ezeket a kezdeti időszakokat tartom „nagy korszakoknak”, ezekkel foglalkozom most részletesebben. Minden esetben egy-egy jelentős személyhez köthető az átalakulás, illetve egy-egy (ma is meghatározó) épület jelzi a változást, így ezekre is kitérek.

A rektori iskola kora (1552-1838)

A reformáció elterjedése jelentős változást idézett elő a XVI. század elején egész Európában, Magyarországon, így Békésen is. Már az 1530-as években találkozhatunk városunkban a hitújítás tanításaival, ennek következménye Szegedi

Oktatás egyházi iskolában, XV. század végi fametszet.
A tanár bal kezében vesszőköteg, ez – az ókori római iskola hagyományaként – a tanári tekintély jelképe volt egészen a XVII. századig.

Kis István meghívása Békésre 1552-ben. Durkó Antal kutatásai szerint, mivel előző álláshe-lyein lelkeskedése mellett rektorként is tevékenykedett, biztosra vehetjük, hogy Békésen is nemcsak hitoktató, rektor is volt. A hagyomány szerint ezért tehetjük a békési deákiskola (a felsőbb tanulmányokra előkészítő, ezidőben főként a latin nyelv oktatását végző "középfokú" tanintézet) alapítását 1552-re és alapítójának ezért tartjuk Szegedi Kis Istvánt, a "legtudósabb magyar reformátort".

Életútjának felidézésében szerencsénk is van, hiszen a reformáció magyar terjesztői közül egyedül az ő életrajzát ismerjük korabeli forrásból, sőt tanítványa és utóda **Skaricza Máté** ezen kívül még hiteles arcképét is elkészítette. Kortársai szerint Szegedi olyannyira igényes volt saját magával szemben, hogy addig egyetlen munkát sem adott ki a kezéből, amíg azt tökéletesnek nem tartotta. Így művei végül mind posztumusz kiadásban jelentek meg, nagy hittani műve "Theologiae sincerae. Loci communes de Deo et homine" címmel 1585-ben Bázelen jelent meg, ennek elejére készítette Skaricza az arcképet és az életrajzot.

Gimnáziumunk névadója nemcsak mint reformátor, tudós, tanító és nevelő, hanem mint költő is nagyot alkotott. Leghíresebb költői műve „A magyaroknak siralmas éneke a tatár rablásáról” címet viseli.

Szegedi Kis István 1505-ben kiskun család leszármazottaként született, előnevét szülővárosáról kapta. A színvonalas lippai és gyulai iskolák után 1535-től a bécsi egyetemen, 1537-ben a krakkóin tanult, itt 1540-től már oktatott is.

1542-ben hazajött, Gyula és Lippa környékén tanításkodott, majd 1543. márciusában végre beírhatta nevét a wittenbergi egyetem anyakönyvébe. Hazatérte (1545) után Tasnádon tanított és prédikált. Ellenségei részéről itt érte az első megpróbáltatás: megrohanták, megverték, elrabolták 200 darabos, akkoriban felbecsülhetetlen értékű könyvtárát. Az elüldözöttet ekkor iskolája tanítói tisztére Gyula városa hívta meg, majd Cegléden és Makón működött, mint prédikátor és tanító. 1548-tól három évig Temesvár iskoláját igazgatta Petrovics Péter kapitány meghívására, de pártfogója halála után innen is menekülnie kellett.

Egy ideig bujdosott, majd Mezőtúron talált otthonra és innen hívták meg Békés

mezőváros prédikátorának és tanítónak. Ellenségei keze azonban itt is elérte, kifosztották, megkínózták és csak tanítványa segítségével, a Köröst átúszva menekült meg a fogságból. Következő állomáshelye Tolna volt, ahol lelkésszé is avatták, így 1554-ben Laskó lelképásztora lett. Még ebben az évben megválasztják az új baranyai egyházkerület generális szuperintendensének. 1558-ban a környező végvárok parancsnokainak hívására Kálmánására ment prédikálni, itteni működése alatt érte a legkeservebb meghurcoltatás: török fogságba esett. Pécsett, majd Szolnokon raboskodott 1561-1563 között, innen közadakozásból összegyűlt váltságdíj ellenében szabadult.

Legtöbbet adakozó híve kérésére 1564-ben Ráckeven telepedett le, 1572-ben bekövetkezett haláláig itt lelkészkedett.

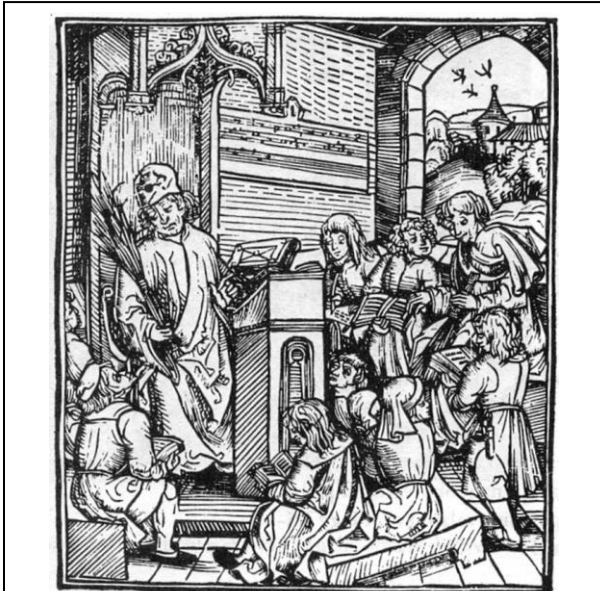
Fejfáján ez áll: "A termetre kicsiny, de jeles tudós pihen itt lent
A sír csendes ölen: István, a Szegedi."

A rektori iskola koráról igen keveset tudunk, a fentebb említett alapító és névadó Szegedi Kis István után az irodalmi munkásságáról ismert **Szegedi Lőrinc** volt a békési lelkész (1567-1575), valószínűleg rektor is. Bár ezidőben (és még vagy 100 évig) konkrét utalást nem találunk a gimnázium meglétére, közvetve mégis meggyőződhetünk róla: a kor jelentős egyetemein időről-időre találkozhatunk Békési nevű hallgatókkal, akik a kor szokása szerint, vezetéknévüket származási helyük után kapták.

Néhány név: Békési István (Wittenberg, 1566.), Békési Imre (Wittenberg, 1580.), Békési Imre (Wittenberg, 1585.), Békési György (Wittenberg, 1588.), Békési János (Debrecen, 1589.), Békési Péter (Debrecen, 1590.), Békési János (Wittenberg, 1595.), Békési Tamás (Debrecen, 1595.), Békési Gellai János (Wittenberg, 1596.), Békési Péter (Heidelberg, 1602.), Békési János (Debrecen, 1609.), Békési Mátyás (Debrecen, 1617.), Békési Márton (Debrecen, 1645.), Békési János (Debrecen, 1650.), Békési János (Debrecen, 1660.)

Iskolánk létezésének bizonyítására **1668**-ból van az első közvetlen adatunk: a debreceni kollégiumból békési rektornak ment **Csekei Sámuel**. Debrecenben ugyanis ezidőben kezd-

ték a Series Studiosorumban (az egyetem anyakönyvében) a tanulók neve után írni, hova mentek ki oktatni. Tehát: 1670-ben Ecsedi István volt a békési rektor, 1671-ben Dállyai Baltazár érkezett, majd Kökényesdi István. 1678-ban Toronyai István jött Debrecenből. Ezután sokáig hiába keresünk adatokat, hisz a XVII. század végén a település elnéptelenedett, s húsz évig alig találkozunk békési lakosokkal.

Városi iskola a XV. század második felében. Falmetszet egy Magyarországon is használt, a XV. század végén nyomtatott tankönyvből.

legjelesebb nagydiákok közül választották.

1711-ben újratelepült a város, a református egyház és a református iskola is szinte azonnal megkezdte működését. Már 1716-ban rektort hozattak Debrecenből, s ettől kezdve szinte folyamatos az oktatás.

Iskolabelső képe egy budai könyvkiadó, Keym Orbán által 1519-ben megjelentetett latin nyelv-tankönyvből.

Hogy pontosan milyen lehetett a Szegei Kis István által alapított deákiskola, nem tudhatjuk, de valószínűleg olyan, mint a debreceni anyaiskola többi partikulája. Itt meg kell említenünk, hogy a XVI. századi protestáns oktatási forma szerint egyetlen összefüggő, egységes intézménynek tekintették a három szintből felépülő iskolát, s ezt "kollégium"-nak nevezték. Szintjei: elemi tagozat (alapismeretek), gimnáziumi tagozat (latin grammatikai, poétika, retorika osztály), akadémiai tagozat (filozófia, illetve a legmagasabb: a teológia). A partikulákban az elemi és gimnáziumi anyagot oktatták, településünkön fenntartója a község és az egyház, oktatásának fő célja, hogy az anyaiskola felsőbb évfolyamaira előkészítsék a tanulókat. A középszint oktatói (a rektorok) az anyaiskola hallgatói közül kerültek ki, míg az elemi tagozat segédtanítóit (preceptorok) a

Karácsonyi János (1896-ban jelent meg vármegye-monográfiája) szerint 1736-ban így különböztették meg a békési rektor elé járó tanulókat: ábécisták, olvasók (ezek voltak az elemi iskolai tanulók), deklinisták, conjugisták, grammatisták, syntaxisták, poéták (ez utóbbiak a középiskolai tanulók, az elnevezések a latin nyelv tanulásában elért szintet jelentették). A tanítás nyelve felsőbb osztályokban a latin volt.

Az osztályok számát tekintve 1757-ből van híradásunk: a preceptor által tanított két elemi osztályon kívül a rektor négy deákosztályt tanított, ezek: rudimentistae minores, rudimentistae maiores, grammatisták és syntaxisták. Egy ebből az évből ismert rektori fizetéslevelet "judices et jurati oppidi Békés" (Békés mezőváros bírói és bírái) aláírással állított ki a

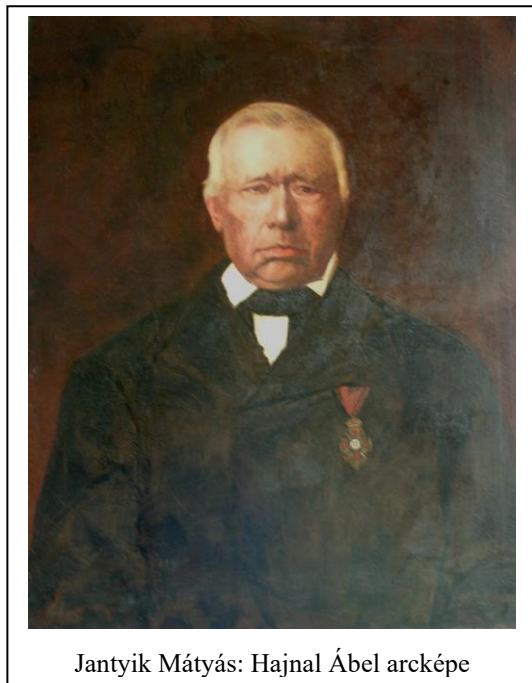
városi előjáróság, vagyis ekkor még a város viselte az iskolafenntartás terheit. Az iskolai év két félévre oszlott, ezek január végén illetve júliusban vizsgákkal végződtek. A gimnáziumi

tagozaton a latin mellett a történelem, földrajz, természetrajz, természettan és számtan tanítására kevés gondot fordítottak, ez alól csak a vallásoktatás képez kivételt.

Ezen időszak rektorait már név szerint is ismerjük:

Dömsödi Gergely (1720), Szikszay György (1730), Győri József (1732), Hódosi György (1734), Martonfalvi Sámuel (1736), Földesi János (1737-38), Bagdi Mihály (1739), Keresztesi József (1740), Czeglédi Péter (1741-42), Berzseni János (1743-45), Örösi János (1746-47), Zalányi János (1748-49), Paksi János (1753), Etsedi János (1756), Nagymarosi János (1757-58), Márton Sándor (1759), Szemesi György (1760-61), Árvai Pál (1763), Ecsedi János (1768), Márton Sándor (1771), Besse Miklós (1779), Becsi Miklós (1780-81), Rohodi Tamás (1783-86), Sutha Terebesi Mihály (1786), Karacs János (1788-92), Pásztokai János (1791), Ferge János (1792-95), Alvinczy János (1795-98), Sípos Dániel (1798-1801), Zsoldos Jákob (1802-07), Iványos Ferenc (1807-09), Haraszi Dániel (1810), Szántó Pál (1811), Dömény Sándor (1813), Beregszászi Benjámín (1813-14), Igaz Pál (1816), Mészáros Ferenc (1819-20), Tóth Pál (1820-25), Gyikó János (1822-28), Somogyi Zsigmond (1828-31)

A professzori iskola és a reáliskola kora (1839-1882)

Jantyik Mátyás: Hajnal Ábel arcképe

Változás következett be **Hajnal Ábel** idekerülésével, így ezt az időszakot tekinthetjük az iskola második nagy korszakának. Hajnal Ábel református lelkész 1802-ben Szentmártonkátán született, középiskolái elvégzése után jogi és teológiai tanulmányait Debrecenben végezte. 1831-ben Békésre jött rektornak, majd makói évei, és a jénai, lipcsei és hallei egyetemeken eltöltött külföldi tanulmányútja után 1839-ben végleg itt telepedett le. Közben 1835-ben feleségül vette a békési lelkész, Sípos József lányát. Előbb 1839-41. között a gimnáziumban professzorként (a "professzorok" állandóbb jellegű rektorok voltak, mint az anyaiskolából egy-két évre kikerült hallgatók) oktatott, majd apósa halála után lelkésszé választották. 41 éven át lekipásztorkodott Békésen, de iskolánk ügyét mindig a szíven viselte. Közreműködésével született meg a község és a földesúr között 1859-ben aláírt "Legelő felosztási örök egyezség". 1840-ben létrehozta a Békési Olvasótársaságot,

mely az első egyike volt a megyében. Az 1848-49-es szabadságharc alkalmával nemcsak a szószékről buzdított, de a Békésről bevonult önkéntesekkel a harcokban is résztvett. 1862-ben a békés-bánáti egyházmegye esperesévé választották. Jó barátságban volt Arany Jánossal és családjával (Albert fia Nagykőrösön náluk volt "kosztos diák".), 1851-ben és 1857-ben Békésen átutaztában a költő nála vendégeskedett.

Négy fia közül nemcsak Albert, István is orvos lett, Antal mérnök, Elek református lelkész. Békésen halt meg 1882. június 18-án, a békési Rózsa temető családi sírboltjában helyezték örök nyugalomra.

Hajnal Ábel célja az iskola reálgimnáziummá minősítése volt, tehát az ilyen irányú tantárgyak oktatását igyekezett erősíteni. Az ily módon megnövekedett igények azonban nagyobb teret, több termet, vagyis új épület emelését tették szükségessé. Indítványára a presbitérium elhatározta, hogy az első és másodéves fiúiskolások számára három tizedben külön iskolát építtet, a templom melletti földszintes zsúpfedelű iskola helyére pedig újat emeltet. Somlyai Gábor Emlékirata szerint 1842-ben a Kolduszugban már elkezdték égetni a téglát a nagy iskolaépület számára.

Gróf Wenckheim József Antal,

Békés mezőváros katolikus vallású földesura, aki nagyban hozzájárult a „Kollégium” megépítéséhez (a legenda szerint róla mintázta Jókai Mór az Egy magyar nábob című regényének főhősét).

- Morelli Gusztáv metszete -

Az építéshez előbb 1838-ban gróf Wenckheim József Antal a békési határban levő mintegy 600 holdnyi koldúszugi (ma Krisztina-zug) birtokrész háromévi jövedelmét adta át, majd lakossági gyűjtés is indult. A további költségeket fedezte, hogy a legelő elkülönítésekor iskolai célokra 323 hold földet kapott az egyház, később a lakosság is adományozott 300 hold földet egy középiskola létesítésére. Így viszonylag hamar, 1844-46-ban fel is épült a ma is iskolaként (Zeneiskola) működő épület.

A „**Kollégium**” nevét onnan kapta, hogy a földszinten az elemi osztályokat, az emeleten a gimnáziumi osztályokat egy épületen belül helyezték el. Ennek a partikuláris iskolának a Debreceni Református Kollégium volt az anyaiskolája. Ez a központi fiúiskola magában foglalt 4 tantermet, az igazgatói szobát, az egyháztanács üléstermét, a gondnoki hivatalt, továbbá az egyházi levéltárat. Békésen ekkoriban a felsőbb osztályokat oktató rektor mellett három preceptor tanított.

Az oktatók javadalmazását is ismerjük: 1847-ben a rektori fizetés 150 pfrt, 16 köböl búza, 16 köböl árpa, a halotti stóla fele része, 25 font faggyú, 2 1/2 fertály föld szabad használata, a korrektori fizetés 80 pfrt, 16 köböl búza, 16 köböl árpa, 2 fertály föld szabad használata.

Itt folyt még több mint fél évszázadig a gimnáziumi oktatás, később általános iskola, az 1948-as államosítás után a III. számú általános iskola épülete lett. Az 1978-as földrengésben súlyosan megsérült, rendbehozatala óta Zeneiskola működik benne.

A Hajnal Ábel által átszervezett iskola a szabadságharcot követő időszakban majdnem a megszűnés sorsára jutott. A tanulók száma 1848-49-ben 48, 1950-51-ben 42, 1851-52-ben 45 fő volt. 1852-ben a kormány az esperesi hivatal útján felszólította az egyházat, akarja-e a gimnáziumi iskolát a kormány tanterve szerint átalakítani, vagy csak mint magániskolát tartja fenn. A fenntartó testület az utóbbit választotta, de a színvonal emelése végett szükségesnek tartotta, hogy szorosabban csatlakozzék a debreceni gimnázium tantervéhez. A professzori állást azonban egyelőre nem töltötték be, ugyanis Hajnal Ábel már korábban említett célja szerint megkezdődött egy nagyobb szabású tanintézet felállításához szükséges feltételek előteremtése.

Az iskola anyagi alapjait biztosító, 1859-ben a földesúr és a község között megkötött "Legelő felosztási örök egyezség" 3. szakaszának k. pontja: "Egy, lehetőleg mielőbb felállítandó s minden hitfelekezeti különbség nélkül s különösen helybeliek által szabadon és díjmentesen látogatható al-reáliskola javadalmára, örökre és megmásíthatatlan és elidegeníthetetlen alapítványképp adományoztatik az alábbi 6. pont alatt kijelölt helyen (az ú.n. Kászmánytól Maró felé terjedő tájon) 300, azaz háromszáz osztályozott hold, mégpedig oly módon, hogy mivel az intézet felállításához a helybeli helyvét hitvallású protestáns egyház nevezetes erővel, u.m. alkalmas iskolai helyiség és két oktatói állomás díjazásával járul: ez intézet létrehozása, fenntartása, gazdasági és belügyeinek célirányos elintézése körüli rendelkezés jogával ugyanezen helyvét hitvallású egyház bízatik meg és ruháztatik fel, azzal a kikötéssel,

hogy azt a vallásórák ehhezképesti helyes beosztása mellett minden hitfelekezetű növendékek számára helybelieknek díjmentesen nyitva tartani köteles legyen."

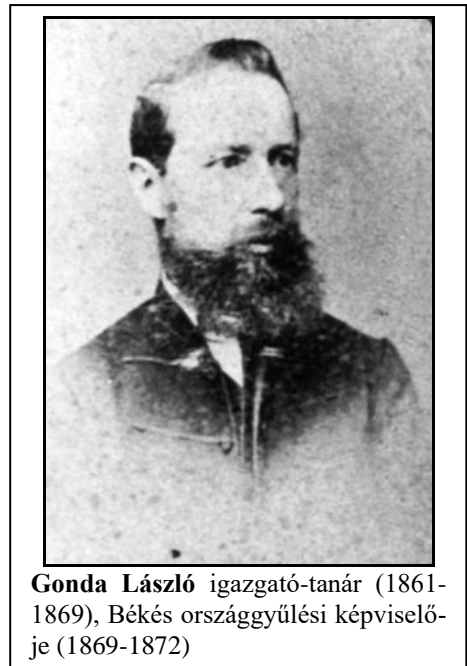

A Helvét Hitvallású Békési Egyház Reál-gimnáziumának pecsétje 1861-ből

Miután minden adva volt az új iskola felállításához, a presbitérium 1861. július 7-én pályázatot írt ki a helvét hitvallású reál-gimnázium igazgatói állására. A választás **Gonda László** keresztúri lelkipásztorra esett, aki a pályázathoz egy már nyomtatásban megjelent művét is mellékelte. Békési tevékenységét, igazgató-tanári megbízatását 1861. október 22-én kezdte, azzal az utasítással, hogy a reáliskola tantárgyait illessze a gimnázium tárgyai mellé s így a magániskolaként működő kétosztályos iskolából magas színvonalú, hatosztályos, egységes tantervű reál-gimnáziumot építsen fel. Már itteni működése első évében létrehozta a 3. osztályt, oly módon, hogy a megfelelő előmenetelt mutatott diákoknak az 1861/62-es tanév 2. félévében külön osztályt indított. A folyamat az 1864/65-ös tanévben fejeződött be, amikor az iskola elindít-

hatta a 6. osztályos képzést. A diákok száma ekkoriban már 130 körül mozgott, ebből 10-15 volt vidéki tanuló. Gonda László 1862-től tanári értekezletek tartását vezette be, ezeken a tanárok időről-időre saját értekezéseiket is felolvasták. Ugyanez év végén a békési nagyközönség előtt záróünnepélyt rendezett a gimnázium, melyek tartása ezután hagyománnyá vált. Az iskola és az egyház vezetői 1865-ben elérkezettnek látták az időt arra, hogy a helytartótanáctól kérhetik az iskola számára a nyilvánossági jogot. Válasz egyelőre nem érkezett, ez azonban a tanítást nem zavarta, mert az iskola bizonyítványait a tiszántúli egyházkerület intézetei (vagyis a felsőoktatási intézmények) érvényesnek ismerték el.

1866-tól Szegedi Károly vezetésével gyorsírást is tanulhattak az önként jelentkező diákok, számos helyezést értek el országos és kerületi versenyeken. Ehhez az évhez fűződik a Hajnal Ábel református lelkipásztor által megszervezett tápintézet felállítása is, mely megszűnéséig (1880-as évek) évente 5-12 szegény sorsú diák étkeztetését biztosította. Gonda Lászlót Békés városa 1869-ben országgyűlési képviselőjévé választotta, ettől kezdve évente, majd háromévenként változott igazgatói tisztséget betöltők személye.

Gonda László igazgató-tanár (1861-1869), Békés országgyűlési képviselője (1869-1872)

A gimnázium kora (1883-tól a jelenkorig)

Az **1870-es évektől** az oktatásban új, meghatározó tényezőként kezdte el éreztetni döntő hatását az állam. Eredménye az eddig követendőnek tartott debreceni kollégium átalakításában is szerepet játszott, s ez természetesen nálunk is érezhető volt. Ezzel újabb, mint alább látni fogjuk, építkezéssel is járó „nagy korszak” vette kezdetét.

1883. július 8-án a reál-gimnáziumi iskolaszék javaslata alapján határozatilag kimondta a presbitérium, hogy a békési középiskola, mely eddig reál-gimnázium címet viselt, gimnázium-

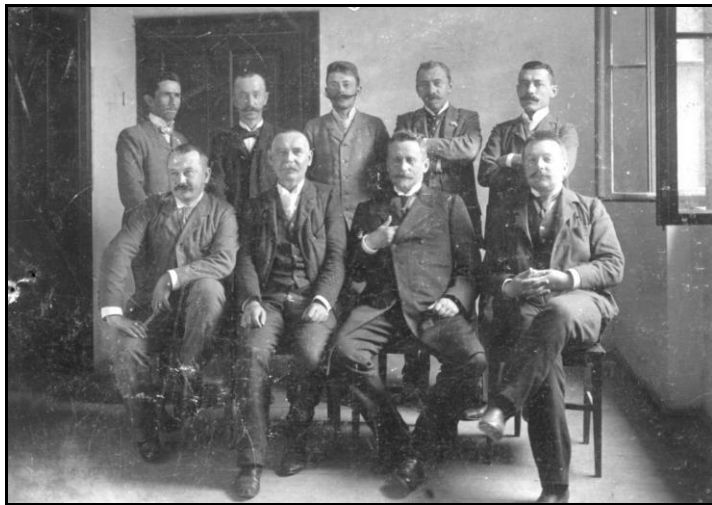
um címet vett fel. Továbbra is megmaradt a hat osztály, ehhez az egyház gondoskodott anyagi forrásokról.

A helyi határozat után született meg az 1883. évi XXX. tc., az úgynevezett középiskolai törvény, melyben pontosan megszabták a gimnáziumi intézmények működési feltételeit. Ez igen súlyos helyzetbe hozta iskolánkat, mert amely középiskola e követelményeknek nem felelt meg, attól a miniszter a nyilvánossági jogot megvonhatta. 1886. elején a közoktatásügyi miniszter meg is intette az iskolát a követelmények be nem tartása miatt.

Mielőtt azonban az iskola léte veszélybe került volna, a presbitérium és a községi képviselőtestület váratlan gyorsasággal cselekedett: a tagjaikból alakult vegyes bizottság kimondta, hogy a község és az egyház is 2000-2000 forintot fizet évente fejlesztésre. Ez a határozat maga után vonta a „Legelőfelosztási örök egyezség” 3. k. pontjának módosítását is: a tandíjfizetést kiterjesztették a helybeli diákokra is, a község anyagi hozzájárulása folytán pedig a gazdasági ügyek a presbitérium kezéből az igazgatótanács hatáskörébe kerültek.

A további fejlődés érdekében a fenntartó testület az államhoz fordult segélyért, ez azonban a miniszter 1891. évi leirata szerint csak akkor lehetséges, ha az iskola a helyiségekre vonatkozó kívánalmaknak is eleget tesz, és nyolcosztályúvá fejlesztetik.

1. Ezt a presbitérium 1895. január 16-án tartott gyűlésén elfogadta és kimondotta: A nyolcosztályú gimnázium új épületben helyezendő el.
2. A közoktatásügyi kormánytól építkezési segély címén 60.000 forint, évi segély címén 12.000 forint kéresek.
3. A nyolcosztályú gimnázium helyiségének felépítésére és berendezésére még szükséges összegnek felerészben Békés város, felerészben a református egyház által való fedezése indítványba hozatik.

A gimnázium tanári kara **1900**-ban
Állnak (balról): Bodnár Imre, Csemetei Károly, Bayer Artúr, Pöcz János, Schmidt Frigyes. Ülnek: Nagy Lajos, Séllei Péter, Osváth Ferenc (igazgató), Körber Tivadar.

építkezést meg lehetett kezdeni, előbb azonban a VII. majd a VIII. osztályt kellett beindítani.

Az első érettségi vizsgát **1902**-ben tartották, az írásbeli dolgozatokat május 12-16-án írták, míg a szóbeli feleletek június 20-21-én voltak. Az érettségien a következő tárgyakból vizsgáztak a végzősök: magyar irodalom, történelem, természettan, német nyelv, latin nyelv, görög nyelv, mennyiségtan.

1895. március 26-án Békés város képviselőtestülete is határozatot hozott a gimnázium építése tárgyában, s ebben a község tulajdonába tartozó telket adományozott, írásba foglalta az anyagi hozzájárulás mértékét és kikötötte a község képviseletét az igazgatótanácsban. Az intézmény fejlesztése iránti tervet 1898-ban a szerződő felek felterjesztették a közoktatásügyi miniszterhez, s erre 1899. április 21-én jött meg az értesítés, melyben az uralkodó jóváhagyása mellett a kért államsegélyre a szerződés megkötöttet. A 15 pontos, mindenre kiterjedő szerződés aláírása után tehát az

Az új épület kivitelezésére 1902. szeptemberében hirdették meg a pályázatot az ismert és elismert műépítész, **Alpár Ignác** tervei alapján. Október 28-án volt az alapkőletétel. **1903.** szeptemberére készen állt az új, ma is használt épület, melynek építési költségei összesen 180.000 koronát emésztettek fel. Az avató ünnepséget 1903. október 21-én tartották, ezen Kecskeméti Ferenc ref. lelkész, az igazgatótanács elnökének imája után Osváth Ferenc igazgató mondott beszédet.

Alpár Ignác (Pest, 1855– Zürich, 1928)

magyar műépítész, egyetemi tanár
Az 1890-es években pályafutásának legnagyobb sikerét a millenniumi kiállítás Történelmi Épületcsoportjával érte el. E legismertebb műve Budapest XIV. kerületében a Városligeti tó partján a millenniumi ünnepségek tiszteletére a magyar építészet történetét épületmásokkal ábrázoló Történelmi Épületcsoport, amelyet legjellemzőbb részéről Vajdahunyad várának neveznek.

A gimnázium épülete

Főhomlokzata nyugat felé, a Petőfi utcára néz. Három szintből áll: földszint, első emelet, második emelet és ehhez tartozik még egy viszonylag magas tetőtér. Az udvarra néző épülettömb csupán kétszintes, de csatlakozik hozzá egy pince is. A két épületszárny tömör T betűhöz hasonló formát alkot, hiszen az utcafrontra néző épületrész szélesebb is, nem csak magasabb. Az épületet, mely hat méterrel beljebb található az utcához képest, ezen az oldalon téglakeretbe foglalt öntöttvas kerítés határolja.

A főhomlokzat tizenkét tengelyes, a középső két tengely díszítésével kap hangsúlyt. A fa bejárati ajtó félkör záródású kovácsoltvas, íves mintákkal ellátott ablakban végződik. A falsáv fejezetén korai copf motívum látható. Az első emelet az épületen a piano nobile (a legdíszesebb homlokzatú szint). Középen egy gyermek mellképe domborodik ki, két oldalán levélmotívumok, alatta szalag egy címerpajzshoz hasonlítható díszet tart. Benne domború

felületen az építés dátuma (**1903**) látható. A második emelet ablakai körüli díszítés sokkal visszafogottabb, a középső, kiemelten díszített falrészen Gymnasium felirat látható.

Az épület belsejében a lépcsőkorlát és az előtér a legdíszesebbek, a belső tér egyik legimpozánsabb része azonban a padló burkolata, amely fehéres-szürkés terrazzo. A háromszintes épületszárny fölött nagy belmagasságú tetőtér található, melynek szerkezetében 1903 óta nem történt változás. A tetőszerkezethez a fát Erdélyből hozták, fenyő.

Osváth Ferenc 1885-1905. között igazgatta az intézményt, utána a presbitérium **Körber Tivadart** választotta meg, aki 1931-ben bekövetkezett haláláig töltötte be a tisztséget. Az ő idejében honosodtak meg a diákok látóköreinek kiszélesítése céljából a tanulmányi kirándulások.

A gimnázium bokrétaünnepélye 1903. májusában

Az építés dátuma (1903) a homlokzaton

Az intézmény fejlődését erősen visszavetette az I. világháború, ezidőben néha a zavartalan működés biztosítása is nehézségekbe ütközött, tanítás csak a tornateremben és a Hosszúfoki Ármentesítő Társulat palotájában (ma a rendőrség központi épülete) folyt, a katonák kötelező elszállásolása miatt. A tanári kar néhány tagját is pótolni kellett a behívások miatt, sőt később a VII. és VIII. osztály tagjait is sorozták. Az Öregdiákok Egyesülete által 1932-ben leleplezett emléktáblán 35 hősi halált halt diák neve olvasható.

1924-ben egy nagyszabású középiskolai reform a békési főgimnáziumot ismét reálgimnáziummá minősítette, melynek felső osztályaiban a

francia nyelvet tanították. 1920-tól magántanulóként lányok is tanulhattak. 1934. óta ismét gimnázium, mely intézmény 1938-ban Durkó Antal kezdeményezésére vette fel az iskolaalapító rektor, Szegedi Kis István nevét.

Ekkoriban a tanulók létszáma 300 körül mozgott, az 1933/34. évi értesítő szerint az iskola felszerelése a következő:

1.	Történet-filológiai szertár	1750 db	-	4.930 pengő
2.	Földrajzi szertár	55 db	-	1.367 "
3.	Fizikai szertár	563 db	-	15.000 "
4.	Természetrajzi szertár	6877 db	-	10.795 "
5.	Rajzszertár	340 db	-	1.506 "
6.	Tornaszertár	150 db	-	8.382 "
7.	Zeneszertár	89 db	-	1.669 "
8.	Tanári könyvtár	2143 db mű		17.609 "
9.	Ifjúsági könyvtár	1374 db mű		2.338 "
10.	Segélykönyvtár	1384 db könyv		4.300 "
11.	Önképzőkör könyvtára	26 db	"	72 "
12.	Gyorsírókör könyvtára	85 db	"	154 "

A gimnázium lépcsőháza 1940 körül

A II. világháború évei ismét megpróbáltatásokat hoztak az iskolára, a nehézségek különösen a háború utolsó éveiben fokozódtak. Gyakorivá váltak a légitámadások, majd 1944. nyarán a gimnázium épületét hadikórházzá alakították át. Bár ősszel nagy nehezen megindult a tanítás az ideiglenesen biztosított tantermekben, a folyamatosságot nem sikerült biztosítani. A Vörös Hadsereg október 6-i bevonulása után a rend viszonylag gyorsan helyreállt, elsőik között rendelték el az iskolák megnyitását. A békési gimnázium volt az első a megyében, ahol a háború után megindult az

oktatás.

1948-ban a többi között a békési gimnáziumot is államosították, végül napjainkban az 1992. április 8-i megállapodással az iskola ismét a református egyház kezelésébe került. Ez utóbbi fél évszázad történetét azonban már meghagyjuk a konferencia következő előadója számára.

Felhasznált irodalom:

Durkó Antal: A békési református reálgimnázium története. Békés, 1934.

Haan Lajos: Szegedi Kis István. In: A Békésvármegyei Régészeti és Mívelődéstörténelmi Társulat Évkönyve 1876/1877. 114-129. p.

Rosch Gábor: Alpár Ignác építésze, Enciklopédia Kiadó, 2005.

Sélei Péter: A békési ev. ref. gymnasium története. In: A Békési Evang. Reform. VI. osztályú Gymnasium 1895/6. évi Értesítője, Békés 1896. 3-127. p.

Szabó Endréné: A főgimnázium építésének története. In: Szegedi Kis István Református Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium jubileumi évkönyve 1552–2002. Békés, 2002. 7-9. p.

Szabó János: Hajnal Ábel emlékezete. In: A Békésvármegyei Régészeti és Mívelődéstörténelmi Társulat Évkönyve 1890/1891.